

Asia: VN/30737/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista

Lausunto

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

-

Lausunnot lukuun 2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

-

Lausunnot lukuun 3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

Julkisen toimialan edustajana Vesilaitosyhdistys pitää tärkeänä ja akuuttina varmistaa nykyistä paremmin vesihuollon kriittistä infrastruktuuria koskevan tiedon suojaaminen.

Huoltovarmuusorganisaation vesihuoltopoolin toimisto sijaitsee Vesilaitosyhdistyksessä ja kannatamme tavoitepäätöksen huomiota häiriötilanteiden johtamis- ja yhteistyökäytäntöjen ja yhteistyöalustojen kehittämiseen ja ylläpitämiseen myös elinkeinoelämä huomioon ottaen.

Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus kaikissa tilanteissa pitää varmistaa myös vesihuollossa.

Lausunnot lukuun 4. Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet

Vesilaitosyhdistys pitää varautumissuunnittelun painotusta sotilaalliseen voiman käyttöön sekä laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja geopoliittisiin riskeihin välttämättömänä tämänhetkisessä turvallisuustilanteessa.

Pidämme vesihuollon toimintavarmuuden ja turvallisuuden kannalta tärkeänä, että tavoitepäättösluonnoksessa esitettyä laboratoriopalveluiden saatavuuden varmistamista edistetään.

4.1 Energiahuolto

Polttoaineiden varastoinnista todetaan, että taso on määriteltävä kriisiajan tarpeen perusteella, jolloin on arvioitava muun muassa sähkön- ja lämmöntuotannon kapasiteetin sekä liikenteen ja Puolustusvoimien kulutustarvetta. Vesilaitosyhdistys haluaa tuoda esiin, että vesihuoltolaitokset ovat varautuneet sähkön toimituskatkoihin kattavasti varavoimakoneilla. Mikäli kriisistä aiheutuu muutamaa päivää pitempiä sähkökatkoja, tämän varavoiman ja vesihuoltopalvelun ylläpitämiseen tarvitaan polttoainetta, joka pitäisi jollain tasolla ottaa huomioon polttoaineiden varastotasoin.

4.4. Vesihuolto

Vesihuollon osalta huoltovarmuuden tavoitepäättösluonnoksesta puuttuu vesihuollon turvaamisen keskeisin huoltovarmuudellinen merkitys: Vesihuolto on peruspalvelu, joka on turvattava kotitalouksille, yhdyskunnille, sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköille, elintarviketuotannolle, sotilaalliselle maanpuolustukselle sekä huoltovarmuuskriittiselle tuotannolle ja palveluille kaikissa turvallisuustilanteissa. Lisäksi tavoitepäättökseen pitäisi tunnistaa tarve turvata vesihuoltopalveluiden toimintavarmuuden perusedellytykset: Toimiva vesihuoltojärjestelmä, osaava henkilöstö, välttämättömät materiaalit ja palvelut ja riittävät resurssit näiden ylläpitämiseen pitää varmistaa kaikissa tilanteissa. Ottaen huomioon kunnan järjestämisvastuu vesihuollosta ja se, että vesihuolto on yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittinen ja luontainen monopolipalvelu, vesihuoltolaitosten säilyminen julkisessa tai asiakkaidensa omistuksessa on syytä varmistaa.

Lainsäädännön vaatimukset vesihuoltopalvelun tasolle ovat korkeat toimitettavan talousveden laadun, jäteveden puhdistustuloksen sekä palvelun jatkuvuuden suhteen. Tämän palvelutason ylläpitäminen voi olla vesihuoltolaitosten varautumisesta huolimatta haasteellista tietyissä normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa, esimerkiksi pitkäkestoisessa sähkökatkossa, mutta erityisen haastavaksi tilanne voi muodostua sotilaallisen voiman käytön aikana. Huoltovarmuuden tavoitepäättökseen erityisen painopisteen ollessa sotilaalliseen voiman käyttöön varautuminen, tavoitepäättökseen pitäisi lisätä tarve tarkastella edellytyksiä ja tarvittavia toimenpiteitä vesihuollon palvelutason sopeuttamiseksi, mikäli toimintaympäristö ei mahdollista lainsäädännön mukaista palvelutasoa. Lisäksi tarvitaan ennalta suunnitellut menettelyt ja periaatteet välttämättömien tuotantopanosten, kuten prosessikemikaalien, sähkön, polttoaineen, rakentamisen ja laboratoriopalveluiden säännöstelyyn ja saatavuuden varmistamiseen niukkuustilanteissa.

Tavoitepäättösluonnoksessa todetaan, että alueelliset ja paikalliset viranomaiset, vesihuoltolaitokset ja muut alueelliset toimijat määrittelevät varautumistason, jolla varmistetaan riittävät palvelut kaikissa tilanteissa. Tällaisen määrittelyn tekemiseen tarvitaan malli, joka ottaa huomioon alueellisen

riskiarvioin mukaiset uhkaskenaariot, kunkin vesihuoltolaitoksen toimintaympäristön sekä varautumiseen kohdennettavien resurssien oikeasuhtaisuuden.

Kukin vesihuoltolaitos vastaa palveluidensa laadusta ja toimintavarmuudesta ja siten myös varautumisesta. Hyvän varautumistason ja resurssien tehokkaan käytön varmistamiseksi tarvitaan yksittäisten vesihuoltolaitosten varautumistoimenpiteiden lisäksi alueellisia ja valtakunnallisia varautumistoimenpiteitä, kuten tavoitepääösluonnoksessa todetaan. Niiden toteuttamiseksi pitäisi tavoitepääöksessä tunnistaa sekä tarvittavia toimenpiteitä että mahdollisia vastuutahoja. Ehdotamme seuraavaa tarkennusta tavoitepääökseen: Vesihuoltoala on tunnistanut ja ylläpitää tietoutta vesihuoltopalvelun tuottamiseksi välttämättömistä materiaaleista, palveluista ja kalustosta ja arvioi Huoltovarmuusorganisaation tuella niiden saatavuuteen liittyviä riskejä. Vesihuoltolaitokset turvaavat välttämättömien hyödykkeiden saantia varastoin, sopimuksellisesti sekä muin tarvittavin varautumistoimenpitein. Mikäli välttämättömien materiaalien tai palveluiden saannin varmuus ei ole kansallisella tasolla riittävästi turvattu, Huoltovarmuuskeskus turvaa sen saatavuutta omia instrumenttejaan hyödyntäen.

Vaikka vastuu varautumisesta on vesihuoltolaitoksella, vesihuollon toimintavarmuus ja tehokas häiriötilannetoiminta edellyttää yhteistyötä ja varautumisesta ja vastuista sopimista kunnan, viranomaisten, tärkeiden materiaalitoimittajien ja palveluntarjoajien, muiden vesihuoltolaitosten sekä asiakkaiden kanssa. Tavoitepääösluonnoksen vesihuoltoa koskevan luvun toisesta kappaleesta puuttuu näistä yhteistyötahoista tärkeät materiaalitoimittajat ja palveluntarjoajat sekä muut vesihuoltolaitokset. Vesihuoltolaitosten välisellä yhteistyöllä voidaan edistää palveluiden toimintavarmuutta ja häiriönsietokykyä. Samoin viimeisen kappaleen jatkuvuudenhallinnan ja varautumisen sovittamisesta ja harjoittelusta puuttuu tärkeitä yhteistyötahoja.

Luvun kolmannessa kappaleessa todettu yhteistyötarve energia-, laite- ja kemikaalitoimittajien kanssa on tärkeää. Yhteistyön tarve ei rajoitu pelkästään näihin toimijoihin, vaan välttämättömiä tuotantopanoksia tarvitaan myös esimerkiksi laboratorioilta ja rakennusurakoitsijoilta. Ehdotamme viittaamaan tavoitepääöksessä joko yleisesti välttämättömien materiaalien ja palveluiden toimittajiin tai laajentamaan yhteistyötaholistaa kattavammaksi. Vesihuoltolaitokset voivat osaltaan varmistaa välttämättömien tuotannon tekijöiden saatavuutta omin varastoin, varajärjestelmin, vaihtoehtoisin prosessein sekä edellyttämällä palveluntarjoajilta sopimuksissa varautumista. Kappaleessa tarkoitettu järjestelmä kriittisten tuotannon tekijöiden jakeluhäiriön hallintaan jää abstraktiksi ja vaatisi tarkennusta. Vesihuollolle välttämättömien materiaalien ja palveluiden tuottajien mukanaolo Huoltovarmuusorganisaatioissa pitää varmistaa.

Tavoitepääösluonnoksessa on listattu kattavasti häiriötilanteet, jotka täytyy ottaa huomioon vesihuoltolaitoksen varautumisessa. Pyydämme tarkentamaan tätä listausta vaihtamalla kriittiset vesikemikaalit kriittisiin prosessikemikaaleihin sekä laajentamalla työvoima kattamaan osaava henkilöstö huolehtimaan palveluiden operoinnista ja akuuteista korjauksista.

On hyvä, että tavoitepäätöksessä on otettu huomioon myös vedenkäyttäjien vastuu vesihuollon häiriötilanteisiin varautumisessa. Ehdotamme luvun viimeisen virkkeen tarkentamista seuraavasti: Vettä käyttävät huoltovarmuuskriittiset toimijat ja toimipisteet määrittelevät veden tarpeensa, toimintansa mahdollisessa veden toimituskatkossa sekä järjestävät tarpeen mukaan mahdollisuuden vaihtoehtoiseen vedensantiin yhteistyössä vesihuoltolaitosten kanssa.

Pidämme hyvänä, että tavoitepäätösluonnoksessa on otettu huomioon myös vesihuollon järjestämisen ympäristövaikutusten kestävyys.

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys

-

Lausunnot lukuun 6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

-

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

-

Liikanen Riina
Suomen Vesilaitosyhdistys ry